

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

*МАГІЙОВИЧ Р.І., к.е.н, в.о.доц кафедри економічної теорії,
Львівський національний аграрний університет*

Розкрито проблеми забезпечення аграрних та промислових підприємств основними засобами та дано оцінку сучасного їх матеріально-технічного стану. Запропоновано шляхи подолання матеріально-технічного дефіциту у підприємствах.

Analyze current state and problems in technical provision of agrarian and industry enterprises. Described the ways out to pursue these problems in technical defect of enterprises.

Постановка проблеми. Для України, яка стала на шлях ринкової економіки та вступила до Світової організації торгівлі, розвиток сільського господарства стає дедалі актуальнішим і має важливе значення, оскільки зачіпає інтереси буквально кожної людини. Практично понад 80% фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства. Саме ці умови спричинили до нових форм господарювання, реструктуризації підприємств, зміни відносин власності на основні засоби виробництва, а також вимагають нових підходів щодо вирішення проблеми матеріально-технічного забезпечення агропідприємств. Адаже ефективність виробництва безпосередньо залежить від комплексного оснащення матеріально-технічними ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми матеріального, технічного та технологічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, сучасного стану машинобудування, модернізації машин та обладнання постійно обговорюються в наукових публікаціях, реалізуються через законодавчо-нормативні акти. Питання матеріально-технічного забезпечення досліджували такі вчені, як В.Г. Васильєва, яка зауважує, що вартість найбільшої частини основних фондів, таких як машини і обладнання за останній період зменшилася на 40% [1]; І.І. Іванишин, який наголошує, що відомча розпорощеність підприємств не дає змоги проводити єдину технічну політику та забезпечити системний

підхід до створення машин, проведення випробувань, організації виробництва, експлуатації, ремонту, технічного обслуговування й надання технологічних послуг, моніторингу ринку, навчання кадрів для забезпечення потреб сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості – у техніці й обладнанні. Він зазначає, що існуючі виробничі потужності промислових підприємств протягом тривалого періоду через відсутність обігових коштів і різке зниження платоспроможного попиту на техніку завантажені не більше як на одну третину, а окремі заводи – на 10-15% [2]; В.Ю. Святненко, який називає причини, що не лише ускладнюють створення єдиної концепції стабілізації та розвитку національної економіки, а й посилюють негативний вплив на діяльність підприємств. Найскладнішими з них є такі: 1) відсутність достовірної інформації про стан виробництва на приватизованих підприємствах, цінову політику і ринкові відносини, 2) відсутність сформованої правової та методологічної бази для проведення санації і реконструкції підприємств, 3) недостатня забезпеченість України сировинними ресурсами, 4) недосконалий розвиток кредитних відносин [3]; Т.С. Гайдучок, стверджує, що основні виробничі засоби і, зокрема, технічні засоби виробництва не відповідають їх розмірам і технології ведення виробництва. У більшості суб'єктів господарювання відсутній повний комплект машин для комплексної механізації окремих виробничих процесів, тому чимало господарств скорочують виробництво, переходять на ручну працю і змінюють спеціалізацію виробництва [4]; Г.М. Підлісецький, який характеризує механізм функціонування ринку матеріально-технічних ресурсів як систему організаційно-економічних відносин, спрямованих на оптимальне, своєчасне та ефективне забезпечення виробництва ресурсами [5] та інші.

Мета статті. Мета статті полягає в оцінці сучасного стану та виявленні проблем забезпечення основними засобами сільськогосподарські та промислові підприємства і внесенні пропозиції щодо подальшого зміцнення і вдосконалення ресурсної бази аграрно-промислового виробництва.

Виклад основного матеріалу. Перспективи розвитку народного господарства України в умовах СОТ та подальшої інтеграції у європейський простір повинні ґрунтуватися на прискоренні науково-технічного прогресу, широкому впровадженні новітніх ресурсо- і енергозберігаючих технологій, спрямованих на виробництво конкурентоспроможної продукції для внутрішнього і

зовнішнього ринків.

У Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» визначені стратегічні напрями інноваційної діяльності, розраховані на тривалу перспективу – не менше десяти років, і середньострокові, розраховані на реалізацію протягом найближчих 3-5 років, спрямовані на переоснащення промислового і сільськогосподарського виробництва.

Відомо, що інноваційна діяльність стрімко розвивається у стабільних фінансово-економічних умовах, при стратегічно визначеному напрямку використання наукового потенціалу та активній державній підтримці. Проте сучасна економічна ситуація, яка склалася в країні, не на користь такої діяльності. Адже економічна криза в Україні виявилася набагато глибшою, ніж очікували експерти. За даними Міністерства економіки України загальний обсяг реалізації сільськогосподарської продукції, виробленої аграрними підприємствами, за січень 2010 року порівняно з аналогічним періодом 2009 року зменшився на 18%, у тому числі продукції рослинництва – на 45%, а продукції тваринництва – збільшився на 7% [6]. Щодо промислового виробництва, то на початок 2009 року його обсяг зменшився на 19,8% порівняно з минулим роком. Це найбільше падіння із середини 1990-х років. Криза у металургії спричинила спад у суміжних галузях. Різко скоротилося виробництво і в інших експортоорієнтованих галузях. У машинобудуванні випуск продукції скоротився на 11,2%, у хімічній промисловості – на 19,2%. Фінансова криза негативно вплинула не лише на діяльність підприємств-експортерів, але й зачепила підприємства, які виготовляють продукцію на внутрішні ринки [7].

Слід відмітити, що існуючі виробничі потужності підприємств протягом тривалого періоду через відсутність обігових коштів і різке зниження платоспроможного попиту на техніку завантажені не більше як на одну третину, а окремі заводи – на 10-15%. Виробничий потенціал значної частини промислових підприємств з машинобудування нині має застаріле обладнання.

Тому визначальним чинником техніко-технологічного переоснащення виробництва на нинішньому етапі є оновлення матеріально-технічної та ресурсної бази підприємств, глибока реконструкція та підвищення технічного рівня машинобудівних заводів, спрямованих на забезпечення освоєння нових видів конкурентоспроможних техніки, машин, обладнання та устаткування,

щоб відповідали світовим стандартам.

Згідно статистичних даних у Львівській області первісна вартість всіх основних засобів збільшилася у 2008 р. в 2,7 р. порівняно із 2000 р., в сільському господарстві вартість основних засобів зменшилася на 22,4%, в промисловості та будівництві збільшилася у 2,1 р. Рівень зносу основних засобів у сільському господарстві за 2008 р. склав 41,1%, у промисловості – 53,3%, а в будівництві – 49,0% (табл. 1) [8].

Якщо аналізувати рівень фондозабезпеченості аграрних підприємств, то за останні роки він склався вкрай незадовільним. Значна частка техніки, машин, устаткування, споруд є застарілою, не придатною до експлуатації. Фізичний знос техніки перевищує темпи її оновлення у 10 разів, а рівень зносу в окремих підприємствах досягає 70-90% [9].

Фінансова неспроможність товаровиробника забезпечити себе сучасними, якісними матеріально-технічними ресурсами, нерациональність виробничого процесу, високі затрати праці та втрати продукції – все це проблеми, які турбують сучасне вітчизняне не тільки промислове, але і сільськогосподарське виробництво. Для вирішення проблеми матеріально-технічного забезпечення підприємств необхідно:

Таблиця 1

Динаміка показників використання основних засобів за деякими видами економічної діяльності у підприємствах Львівської області

Показник	2000	2004	2006	2008
Основні засоби, млн. грн. за первісною вартістю	35646	51890	68867	96981
за залишковою вартістю	20275	27442	36955	50175
Рівень зносу, %	43,1	48,2	47,7	49,5
в т.ч. сільське господарство	3093	2262	2416	2399
Структура, %	8,7	4,4	3,5	2,5
Рівень зносу, %	49,9	57,3	50,2	41,1
промисловість	10755	16392	17673	22025
Структура, %	30,2	31,6	25,7	22,7
Рівень зносу, %	52,0	57,0	55,4	53,3
будівництво	798	898	1197	1706
Структура, %	2,2	1,7	1,7	1,8
Рівень зносу, %	49,0	45,5	44,0	49,0

1. На державному рівні налагодити ринкову систему матеріально-технічного забезпечення підприємств згідно обґрунтованих потреб. Науковцями Інституту механізації та електрифікації сільського господарства підраховано, що для виконання технологічних процесів щороку належить постачати сільськогосподарським виробникам 42 тис. тракторів і 8,7 тис. зернозбиральних комбайнів.

2. Доцільно створити пільгові умови для одержання довгострокових кредитів під низькі відсотки (хоча зараз в умовах фінансової кризи це поки що нереально). Старіння техніки, порушення правил її експлуатації та періодичності технічного обслуговування призвели до того, що річні витрати на її ремонт майже у 3 рази перевищують її балансову вартість.

3. Створити сприятливий інвестиційний клімат для вітчизняних та іноземних інвесторів, які мають наміри працювати в промисловості країни.

4. Підвищити відповідальність промислових підприємств, які виробляють сільськогосподарські машини, за якість, надійність та економічність своєї продукції, виробництво конкурентоспроможних машин.

5. Забезпечити створення регіональних торгово-технічних центрів з реалізації техніки, обладнання, устаткування, мережі технічних центрів, технічного обслуговування і ремонту машин та технічних засобів.

6. Перетворити інженерно-технічні служби підприємств в технологічні кооперативи, пункти прокату, сфери лізингу.

7. Удосконалити амортизаційну, податкову, цінову та інвестиційну політику. При застосуванні існуючих норм амортизації основних засобів підприємства не в змозі створити необхідний амортизаційний фонд для відновлення основного капіталу.

Висновки. Отже, з метою покращення ситуації щодо забезпечення підприємств матеріально-технічними ресурсами потрібно реалізувати наступні заходи:

- визначити достовірні параметри (включаючи вартісну оцінку) галузевих основних засобів, показники їх стану і використання шляхом проведення суцільної інвентаризації;

- реформувати амортизаційну систему з метою її інвестиційного спрямування шляхом розмежування економічної та фіскальної функцій амортизації;

- удосконалити систему лізингу техніки та обладнання, розширити обсяги підтримки державних лізингових компаній, активізувати лізингову діяльність машинобудівних підприємств;
- створити сприятливі умови для широкого залучення вітчизняних та іноземних інвестицій;
- розвивати фірмовий технічний сервіс у гарантійний та післягарантійний період експлуатації техніки за участю заводів-виробників та постачальників;
- забезпечити формування ринкової інфраструктури технічного сервісу, зокрема на кооперативних засадах;
- впроваджувати системний моніторинг та сучасні засоби інформатизації щодо матеріально-технічних ресурсів;
- посилити роботу з підготовки механізаторів широкого профілю і підвищення кваліфікації, удосконалити механізм атестації інженерно-технічних працівників.

Також при комплексному управлінні МТР важливе місце займають оптимальність їх забезпечення, економність та якість. Повнота забезпечення матеріально-технічними ресурсами характеризує відповідність кількості закуплених матеріалів окремого виду до реальних потреб. Комплектність їх забезпечення розуміють як наявність усіх найменувань матеріальних ресурсів в кількості, що необхідна для повного і своєчасного забезпечення потреби виробництва. Адже без своєчасного і комплектного забезпечення підприємства ресурсами неможливе виконання плану виробництва в необхідному обсязі і асортименті.

Тому зміцнення матеріально-технічної бази підприємств повинно здійснюватися на основі розвитку маркетингової інфраструктури, яка включає товарні біржі, торгові домни, обслуговуючі кооперативи, сервісні пункти, банки, кредитні спілки, промислово-фінансові групи, страхові компанії, інформаційно-консультаційні центри, дорадчі служби. Інфраструктурні складові мають забезпечити докорінну трансформацію існуючої системи матеріально-технічного забезпечення господарюючих суб'єктів економіки.

Література:

1. Васильєва В. Г. Проблеми технічного та технологічного переоснащення агропромислового комплексу / Васильєва В. Г. //

Економіка, фінанси, право. – 2004.- № 3. – С. 12.

2. Іванишин В. В. Стратегічні напрями розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні / Іванишин В. В. // Економіка АПК. – № 8. – 2006. – С. 8-13.

3. Святненко В. Ю. Промисловий маркетинг: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2001. – 264 с.

4. Гайдучок Т. С. Еколого-економічні аспекти раціонального використання машинно-тракторного парку / Гайдучок Т. С. // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК. Випуск 30. – Х.: ХНТУСГ, 2004. – С. 308-310.

5. Підлісецький Г. М. Матеріально-технічне забезпечення аграрного виробництва: тенденції і перспективи / Підлісецький Г. М. // Економіка АПК. – 2002. – № 4.

6. Основні показники економічного та соціального розвитку країни [Електронний ресурс]: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=38501.

7. Кравчук К. Початок / Кравчук К. // Контракти. – № 46. – 17. 11. 2008. – С. 6.

8. Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік. Частина 1. / За ред. С.О. Матковського. Львів, 2009. – С. 92-104.

9. Грицишин М. Пріоритети технічної політики в аграрному секторі України / Грицишин М., Гринько П. // Пропозиція. – 2005. – № 5. – С. 80-83.